

Musiikin kellutus -kokeilu, raportointi

11.9.2023

Sisällys

Taustaa	1
Valmistautuminen	2
Arvio valmisteluun käytetystä työajasta	3
Valinta ja hankinta	5
Lainaus	6
Vaikutukset kokoelmatyöhön, kokoelmien ”sekoittuminen” ja monipuolistuminen	7
Poistoista ja rikkoutuneen aineiston korjaamisesta	8
Asiakkailta saatu palaute	8
Henkilökunnan kokemukset	8
Kokeilusta pysyväksi toiminnaksi ja kellutuksen laajentaminen muihin aineistoihin?	9

Taustaa

Vaski-johtoryhmä päätti 15.9.2020 kellutuskokeilun käynnistämisestä, ja sovittiin, että kokeilu koskee ensivaiheessa musiikki-cd-levyjä. Kohan versiopäivityksen ja valmistelutöiden vuoksi kellutuskokeilu pääsi alkamaan 9.1.2023.

Kokeilun avulla on tarkoitus saada kokemusta mm.

- tiiviimmästä kokoelmayhteistyöstä ja siitä, mitä se käytännössä vaatii
- valinnan ja hankinnan keskittämisestä
- kellutuksen vaikutuksista lainaukseen ja kokoelmaprofiilien kehittymiseen Vaskin tasolla

Tavoitteena on myös varmistaa, että Vaskien musiikki-cd-levykokoelma pysyy monipuolisena, vaikka hankittavien levyjen määrä vähenee.

Tähän raporttiin on koottu kellutuksen valmisteluun ja sen toteutumiseen liittyviä tehtäviä ja niihin kulunutta työaika. On pyritty arvioimaan myös kellutuksen onnistumista ja tavoitteiden toteutumista mm. erilaisten tilastojen avulla. Vaski-kirjastojen henkilökunnalle laadittiin kellutukseen liittyvä kysely, jonka vastaukset on kirjattu erilliseen raporttiin. Palautetta pyydettiin antamaan myös Teamsin kellutuspalstalle ja sähköpostitse, mutta se on jäänyt vähäiseksi.

Raporttia laadittaessa kellutus on ollut käytössä kahdeksan kuukautta, joten kaikki kellutuksen vaikutukset eivät ole vielä nähtävissä, esim. laajemmat vaikutukset kokoelmien

sisältöihin näkyvät vasta pidemmän ajan kuluttua. Yhteiskokoelmaan hankittujen cd-levyjen määrä on toistaiseksi vielä vähäinen suhteessa Vaskien koko cd-levykokoelmaan, eikä esimerkiksi valintojen osuvuudesta tai yhteisen kokoelman hoidosta ole vielä näkemystä.

Aineiston kellutusta käynnistettäessä työaika kuluu runsaasti juuri ensimmäisenä vuonna. Mahdolliset kellutuksen mukanaan tuoma työajan säästö alkaa näkyä vasta seuraavina vuosina, kuten kellutukseen liittyvissä artikkeleissa ja tutkimuksissa on useasti todettu.

Vaskin musiikki-cd-levykokoelman laajuus hyllypaikoittain 11.9.2023 tilanteen mukaan:

Riviotsikot	CD
AIK	205
HAL	2
KIR	58
LAP	7 687
LEH	1
MUS	90 820
NUO	54
TAI	13
TIE	9
VAR	35 063
VRL	189
Kaikki yhteensä	134 101

- varastoaineistoa on tuossa näkyvät VAR+VRL, lisäksi Salossa on n. 5400 levyä, joiden kokoelmakoodina on 'Avovarasto'. Jos ne lasketaan mukaan, niin yhteensä n. **40 600** musiikki-cd-levyä
- levyjä, joilla kokoelmakoodina 'Kotiseutukokoelma', on n. **1 800** kpl
- lainattavassa avokokoelmassa on n. **91 700** musiikki-cd-levyä

Valmistautuminen

Kellutuksen valmistelu annettiin Vaskin musiikkikokoelmatyöryhmän tehtäväksi. Työryhmään kuuluivat ja valmistelutyöhön osallistuivat Anna Hilska Naantalista, Liisa Lehtikangas Salosta, Mikko Luukko Turusta, Jyrki Mäkelä Kaarinasta, Heli Pohjola Raisiosta ja Kaisa Hypén Turusta.

Lisäksi valmisteluun osallistuivat eri vaiheissa nämä asiantuntijat: Aki Pyykkö (erilaiset tilastot ja niiden analysointi, luokituksen yhtenäistämiseen liittyvät taustatyöt, yhteishankintaan liittyvä selvitystyö Kirjastopalvelun kanssa) sekä Anni Rajala ja Mikko Liimatainen (Kohan kellutusasetusten määrittely).

Taustakeskusteluita käytiin myös musiikin hankintaan, kuvailuun ja lainauskuntoon käsittelyyn liittyen Kaarinan, Salon ja Turun kirjastojen henkilökunnan kanssa: Päivi Svala, Niina Nurmi, Terhi Nummelin ja Henna Tenkanen. Kellutusta ja sen vaikutuksia on seurattu ja niistä on keskusteltu myös Vaskin kokoelmatyöryhmässä ja kirjastoissa erilaisissa tiimi- ja yhteistyöpalaverissa. Näihin kulunutta työaika ei ole seurattu.

Kellutuksen käyttöönottoon varauduttiin mm. näillä toimenpiteillä:

- luokituksen, hyllypaikkojen, sijaintien yhtenäistäminen: pyrittiin siihen, että cd-levyjen luokitus olisi mahdollisimman yhdenmukainen ja että hyllypaikat ja sijainnit ovat kaikissa kirjastoissa samat. Palautuvien cd-levyjen pitää löytää paikkansa oikeasta kohdasta, palautuipa se mihin Vaski-kirjastoon hyvänsä
- pyrittiin ennakoimaan lainauksen ja palautusten kohdentumista eri kirjastoihin, jotta voitiin varautua mahdollisiin ”tulvimisiin” ja ”kuivumisiin”. Tätä varten otettiin Kohasta lainaus- ja palautustilastoja aiemmilta vuosilta
- selvitettiin aiempien vuosien musiikki-cd-levyjen hankintamääriä (kpl, eurot) Vaski-kirjastoissa

Espoon ja Vantaan kaupunginkirjastot ovat jo pidempään kelluttaneet aineistoja yli kuntarajojen. Kuultiin sieltä saatuja kokemuksia ja vinkkejä Vaskin kellutusta varten.

Koha-kirjastojärjestelmään tehtiin kellutuksen mahdollistavat määrytykset ja arvioitiin kellutuksen vaikutuksia kirjastojen muuhun tekniseen infrastruktuuriin, kuten palautusautomaatteihin.

Vaski-kirjastojen henkilökunnalle tiedotettiin kellutuksen valmistelun etenemisestä ja käyttöönotosta Vaskin ekstranetissa 15.11.2022, 21.12.2022, 9.1.2023 ja 17.1.2023. Vaski-kirjastoille perustettiin Teams-kanava *Musiikin kellutus* keskustelua ja kellutuksen ohjeistusta varten. Kanavalla oli myös *Kellutuksen pelisäännöt* -ohjeistus.

Yhteishankinnan käynnistämiseen liittyvä valmistelutyö on kuvattu kohdassa *Valinta ja hankinta*.

Arvio valmisteluun käytetystä työajasta

Musiikkityöryhmä kokoontui 2021–23 (4.9.2023 mennessä) yhteensä 12 kertaa, työaika kokouksiin kului 116 tuntia:

vuosi	kokouksia	käytetty työaika
2021	4	26 h
2022	5	50 h
2023	3 (4.9. mennessä)	40 h
		116 h

Kohan pääkäyttäjät osallistuivat valmistelukokouksiin vuosina 2022 ja 2023.

Kokousmuistiot on tallennettu musiikkityöryhmän Teams-tiedostoihin, vuosina 2021 ja 2023 pidettyjen kokousten muistiot löytyvät myös Vaskin ekstranetista.

Valmistelevat työt:

Aki Pyykkö <ul style="list-style-type: none"> • musiikin lainoihin ja palautuksiin sekä hankintoihin liittyvät raportit • luokituksen hyllypaikkojen ja sijaintien yhtenäistämiseen liittyvä selvitys- ja valmistelutyö • yhteishankintaan liittyvä valmistelu Kirjastopalvelun kanssa ja Kohassa 	25 h
Anni Rajala, Kohan pääkäyttäjät <ul style="list-style-type: none"> • kellutustyökalun kehittäminen Koha-Suomen kanssa 3 h 	16 h

<ul style="list-style-type: none"> • kellutussääntöjen suunnittelu ja testaus, automaatteihin liittyvä selvittely 6 h • kellutusryhmän palaverit 9 h (huomioitu kokoustaulukossa) • niteille tarvittavat muutosajot ja asetusten vieni tuotantoon 2 h • henkilökunnalle tiedottaminen 2 h • kellutuksen seurannan mahdollistavan raportin laadinta (Mikko Liimatainen) 3 h 	
Musiikkityöryhmän jäsenet, kokousten lisäksi tehty valmistelutyö, arviot: <ul style="list-style-type: none"> • Anna Hilska 3 h • Jyrki Mäkelä 3 h? • Mikko Luukko 10 h? • Heli Pohjola • Liisa Lehtikangas, ks. erillinen koonti Salossa kellutukseen ja sen valmisteluun käytetystä työajasta • Kaisa Hypén, kokonaisvastuu kokeilun käynnistämisestä ja valmistelutyöstä, edistymisen raportointi Vaski-johtoryhmälle 50 h 	70 h
Musiikkityöryhmän kokoukset	116 h
Salon tunnit, ks. erittely alla	90 h
yhteensä, arvio	317 h

Salossa on tehty tarkempaa seurantaa kellutukseen ja sen valmisteluun käytetystä työajasta,

musiikin kellutustyöryhmän kokouksiin valmistautuminen n. 0,5 h / kokous	12 h
cd-levyjen luokkien takautuva yhtenäistäminen: pääkirjasto: 45 h, Halikon lähikirjasto 20 h	65 h
kahden palautusautomaatin testaus, säätäminen ja palaverit Mikroväylän kanssa	10 h
kellutuksesta tiedottaminen asiakkaille (some, nettisivut, kirjastossa olevat tiedotteet), henkilökunnalle (viikkopalaverit, henkilöstökokoukset), lautakunnalle ja muille yhteistyökumppaneille	5 h
kellutuksen valmistelutyöt yhteensä Salossa	90 h
yhteisvalinta: Niina Nurmen työpanos, Niina ei aikaisemmin ole osallistunut Salossa uuden musiikin valintaan. Liisa Lehtikangas arvioi, että häneltä valintaan ei kulu sen enempää työaika kuin ennen kellutusta.	15 h
levyjen lainauskuntoon saattaminen: niteitä tulee Saloon yhteisvalinnan myötä käsiteltäväksi enemmän kuin ennen kellutusta ja varsinkin digipak-levykoteloiden käsittely vie enemmän työaika	8 h
kokoelmatyötä, neuvottelua muiden kirjastojen kanssa poistettavista niteistä	2 h
kellutuksen seurantaraporttien ottaminen viikoittain	6 h
arvion mukaan työaika cd-levyjen primaarikuvailuun ei ole käytetty enempää työaika kuin ennen kellutusta. Lisähaasteita tuo KiPan kuvailupolitiikka, sillä yhä useamman uuden cd-levyn statuksena on "ei luettelointia), mutta tähän ei kellutuksella ole vaikutusta.	-
cd-levyjen lähettäminen takaisin kotikirjastoon: toistaiseksi emme ole vielä siirtäneet mitään, mutta syksyn aikana tämä tulee eteen, koska levyhyllyt meillä tulvivat	-

Valintaan, hankintaan ja levyjen lainauskuntoon käsittelyyn käytettyä työaika ei ole erikseen Kaarinassa ja Turussa seurattu, Salon huomioid on koottu yllä olevaan taulukkoon. Tuntuma on, että

- hankintaan käytetty työaika on vähentynyt
- kuvailuun käytetty aika kirjastokohtaisesti vähentynyt, toisaalta Kirjastopalvelusta saadaan siirrettyä kuvailuja vähemmän ja niillä on pidempi viive, tämä lisännyt työtä omalta osaltaan
- käsiteltäviä levyjä ("niteitä") on näissä kolmessa kirjastossa aiempaa enemmän ja tarroitus työ on osassa kirjastoja tarkentunut, kun käytäntöjä on yhdenmukaistettu

Toisaalta nämä työt ovat poistuneet muista Vaski-kirjastoista – onko tuntumaa siihen, kuinka paljon työaika on säästynyt?

Lisäksi kirjastoissa on tehty kellutukseen liittyvää paikallista valmistelutyötä, jonka määrästä ei ole systemaattista seuranta, mutta joihin Salon kirjaamista arvioista voi saada osviittaa:

- luokituksen ja sijaintien yhtenäistämistyö, tähän liittyen myös tuplatietueiden poistaminen tietokannasta
- kirjastojen/kuntien sisäinen tiedotustyö ja keskustelut, muutosvastarinnan ennakointi ja siihen reagointi, kellutuksen käynnistämiseen liittyvät käytännön haasteet
- mahdollisten päätösten valmistelu ja muu hallinnollinen työ

Valinta ja hankinta

Vaski-johtoryhmässä sovittiin, että musiikki-cd-levyt hankitaan yhteisellä määrärahalta, joka jyvitetään Vaskeille kuntien asukaslukujen mukaisessa suhteessa ja laskutetaan Vaski-laskun yhteydessä.

Vuodelle 2023 määrärahaa myönnettiin 40 000 €, jolla arvioitiin hankittavan noin 2500 musiikki-cd-levyä. Vuonna 2022 Vaski-kirjastoihin hankittiin 2904 musiikki-cd-levyä ja hankintaan käytettiin 44 510 euroa.

Keskitettyä hankintaa varten perustettiin yhteiskokoelma-kirjasto, jolle määriteltiin tilit ja lisättiin budjetti. Lisäksi Kirjastopalvelun Aarre-verkkokauppaan perustettiin uusia ostokoreja, joihin kytkettiin hankintoja tekevien Kaarinan, Salon ja Turun asiakasnumerot sekä avattiin yhteys Kohaan. Määrärahaa seurattiin Kohan hankintaohjelmassa.

Levyt valittiin Aarre-verkkokaupan valintalistoilta Kaarinan, Salon ja Turun kirjastoissa ennalta sovittujen vuorojen mukaan. Levyjä hankittiin satunnaisesti myös muista hankintapaikoista, esimerkiksi täydennyksiä ja asiakkaiden ehdottamia levyjä, joita ei ole toimittajan valikoimassa.

Kukin kirjasto käsitteli tilaamansa levyt lainauskuntoon (kuvailu, tarroitus). Ennen yhteishankinnan käynnistymistä sovittiin myös yhtenäisistä tarroituskäytännöistä.

Aineistomäärärahan tilanne 8.9.2023:

Musiikin cd-levyjen hankinta 8.9.2023					
	myönn.	käytetty	%	tilattu	jäljellä
aikuiset	37000	20270	55	4275	12455
lapset	3000	249	8	42	2709

Tilattujen levyjen määrässä on selvää laskua tarkastelujaksolla 2022 1782 kpl, 2023 1477 kpl. (Tässä hakuena käytetty niteen tilauspäivämäärää.) Tämä oli yksi kellutuksen ja keskitetyn valinnan tavoite: vähennetään hankittavien levyjen määrää, mutta pyritään pitämään valinta ja kokoelma monipuolisena.

Valitsijoiden huomioita ja kommentteja yhteisvalintaan liittyen:

- valinta suoraviivaistunut, ei tarvitse miettiä, ottaako jokin muu kirjasto levyn, siitä käytävä keskustelu on jäänyt, näkökulman muutos
- määrärahan arviointi haastavaa, kun samaa määrärahaa käyttäviä valitsijoita on useita
- lastenlevyjen heikko tarjonta → määrärahaa siirretään aikuisten budjettiin?
- valinnoista ei juurikaan valitsijoille ole tullut palautetta asiakkailta
- teknisiä haasteita: ostoskoreihin tehdyt muutokset eivät välttämättä päivity, aineistolajien tahattomat muutokset, erityisesti ei-valintalistoilta tilatut (hankintaehdotukset)

Lainaus

Lainauksessa on tapahtunut tammi-elokuun tarkastelujaksolla pientä kasvua, mikä on poikkeuksellista useita vuosia kestäneeseen laskevaan trendiin nähden.

	2022	2023	muutos
Ensilainat	45 400	48 820	+ 7,5 %
Kokonaislainaus	88 297	90 232	+ 2,2 %

Alla ensilainat kuntakohtaisesti. Turun 2023 lukemaan vaikuttaa pääkirjaston musiikkiosaston useamman viikon sulkeminen muutostöiden vuoksi.

	2022	2023
Kaarina	3 079	3 510
Kustavi	-	-
Laitila	679	586
Lieto	315	284

Masku	248	219
Mynämäki	233	90
Naantali	1 034	1 118
Nousiainen	209	67
Paimio	601	759
Pyhäranta	4	6
Raisio	2 629	3 858
Rusko	5	32
Salo	9 092	10 656
Sauvo	32	3
Taivassalo	9	9
Turku	27 030	27 209
Uusikaupunki	176	375
Vehmaa	25	39
Kaikki yhteensä	45 400	48 820

Lainauksen kasvu on tapahtunut nimenomaan populaarimusiikin puolella, sen lainaus kasvoi vertailujaksolla liki 11 prosenttia. Muun musiikin lainaus puolestaan laski noin kahdeksan prosenttia. Muutenkin populaarimusiikin lainaus muodostaa n. 85 % kaikesta musiikki-cd-levyjen lainauksesta. (Populaarimusiikiksi laskettu tässä luokat 78.89+)

Kun lainausta tarkastellaan suhteessa aineiston omistajuuteen, on todettavissa, että kuntien omien ("vanhojen") musiikki-cd-levyjen lainaus on kokonaisuutena pysytellyt ennallaan. (Tässä on toki isojakin kuntakohtaisia eroja.) Lainauksen kasvu on siis peräisin sellaisesta aineistosta, joka on joko lainattu muualla kuin omistajakunnassaan tai sitten alun alkaenkin hankittu Vaskin yhteiskokoelmaan. Toisin ilmaisten: jos oletetaan, että asiakkaiden varaustottumukset eivät ole vuoden aikana merkittävästi muuttuneet, lainauksen kasvu johtuu vähintäänkin suurelta osin kellutuksen aiheuttamista muutoksista.

Vaikutukset kokoelmatyöhön, kokoelmien "sekoittuminen" ja monipuolistuminen

Salossa on otettu aineiston kellutukseen liittyvät raportit viikoittain, ja Turussa on niiden pohjalta laskettu, kuinka paljon keskimäärin

- kunnassa on muiden kuntien omistamaa aineistoa hyllyssä tai asiakkailta lainassa
- kunnan omistamaa cd-levyä on hyllyssä jossain toisessa kunnassa

- kunnan omistamaa cd-levyä on lainassa jonkun toisen kunnan kirjaston kautta

Raporttikooste on Vaski-johtoryhmän kokousmateriaaleissa. Koosteen perusteella näyttää, että kokoelmat ovat ”sekoittuneet” jonkin verran eli kellutus on monipuolistanut paikallisia kokoelmia toivotulla tavalla. Raporttia voi tutkia myös [PowerBI-sovelluksella](#).

Poistoista ja rikkoutuneen aineiston korjaamisesta

Poistettujen musiikki-cd-levyjen määrä on pysynyt samana koko Vaskin alueella (n. 3400 nidettä kahdeksassa kuukaudessa). Poistoluvuissa on suuria kuntakohtaisia vaihteluita – joissakin kirjastoissa on selvästi perattu kokoelmaa ennen kellutuksen alkamista, toisaalla tätä työtä on tehty sitten vuoden 2023 mittaan.

Jonkin verran epätietoisuutta on ollut siitä, saako toisen kunnan kokoelmiin kuuluvan levyn poistaa ja missä tapauksissa, ja pitääkö tästä tiedottaa ko. kirjastoa. Huolta on ollut myös siitä, onko kaikissa kirjastoissa valmiuksia vaihtaa/korjata rikkoutuneita koteloita tai olisiko jossain mahdollista hioa naarmuuntuneita levyjä.

Asiakkailta saatu palaute

Henkilökunnalle tehdyn kyselyn mukaan asiakkaat eivät ole antaneet kellutuksesta juurikaan palautetta. Saatu palaute on vaihtelevaa, mukaan mahtuu niin positiivista kuin negatiivista, poimintoja henkilökunnalle tehdyn kyselyn avovastauksista:

- jännää kun on uusia levyjä tarjolla
- vaikka varaaminen on ilmaista ja kuljetus nopeaa, on valitettu sitä, että miksi on kellutus ja levy aina väärässä kirjastossa
- positiivista, kun kokoelma elää
- ei mitään negatiivista palautetta
- pari asiakasta haluaisi uutuuksia enemmän meidän valikoimaan
- ei varsinaista palautetta, mutta lainaus mielestäni lisääntynyt
- ihanaa kun nämä levyt ovat nyt tässä kirjastossa niitä voi vaihtaa kätevästi
- on ihmetelty, kun levyt menevät automaattilla palauttaessa eri paikkaan kuin ennen. Mitään muuta palautetta ei ole tullut.

Henkilökunnan kokemukset

Kirjastojen henkilökunnan kellutukseen liittyviä kokemuksia kartoitettiin kyselyllä. Kyselyn raportti on kokousaineistoissa. Sen perusteella voi todeta, että henkilökunta olisi kaivannut enemmän ohjeistusta mm. siitä, miten tasapainotusta käytännössä tehdään – pitääkö sopia vastaanottavan kirjaston kanssa levyjen lähettämisestä, millaista Kohan toimintoa siihen käytetään.

Kellutus on saanut kyselyssä henkilökunnalta kokonaisarvosanaksi 3,7/5, joten ilmeisesti kovin pahoja haasteita se ei ole kirjastoille tuonut. Vastaajista 5/40 oli sitä mieltä, että kellutuksesta pitäisi luopua.

Avoimissa vastauksissa korostuivat kellutuksen monipuolistavat vaikutukset kokoelmaan, ”jännää kun on uusia levyjä tarjolla”, vaikka joukossa on myös ”outoa aineistoa”. Osassa kirjastoja kellutus ei juurikaan ole näkynyt, eikä esim. uusia cd-levyjä ole saatu kaikkiin kirjastoihin.

Kokeilusta pysyväksi toiminnaksi ja kellutuksen laajentaminen muihin aineistoihin?

Henkilökunnalle tehdyn kyselyn perusteella näyttää siltä, että on vielä asioita ja toimintakäytäntöjä, joita on tarpeen täsmentää ja joista pitää sopia. Yleisvaikutelma on kuitenkin siinä määrin positiivinen, että se rohkaisee jatkamaan kellutusta. Kellutuksella on ollut selkeä vaikutus kokoelmien monipuolistumiseen ja lainauksen piristymiseen ainakin osassa kirjastoja.

Kyselyyn vastanneet olisivat valmiita laajentamaan kellutusta erityisesti elokuvaan (18 mainintaa), myös konsolipelien, englannin- ja vieraskielisen kirjallisuuden kellutus sai kannatusta. Elokuvien kellutus onkin yksi Vaski-kirjastojen vuoden 2024 tavoitteista.

Jos eri aineistojen kellutus vakiintuu pysyväksi toiminnaksi, pitää sopia ainakin

- millaisia tavoitteita kellutukselle ja kokoelmalle asetetaan määrällisesti ja sisältöihin liittyen
- millä tavalla hankinta toteutetaan – yhteinen määräraha vai kukin kirjasto hankkii omansa, jotka sitten kelluvat
- millaista ja kuinka tarkkaa seuranta pysyvästi kelluva kokoelma jatkossa vaatii ja millä tavoin seuranta vastuutetaan, mikä on työryhmien rooli jatkossa?

Lisäksi on huomioitava henkilökunnalta tullut palaute ja täsmennettävä kellutuksen pelisääntöjä.